

zaredí na več bilionov tega merčesa, ki za svoj živež sila sila veliko drevniga perja potrebujejo.

Kakošna bi se tedaj našim drevesam godila, če bi si ne prizadevali, njih nar večiga sovražnika pokončati!

Iz tega je očitno, kako potrebno je, da cesarske postave skerbijo za brambo sadnih drevés.

Postave imamo, ktere kaznujejo poškodovanje sadniga drevja; tudi tisti, kteri sadje krade, se kaznuje po postavah kot tat — ali zoper tisto nemarnost, po kateri sosedne gosence drevje soseda pokončajo, še nimamo ojustre postave, ktera je vunder toliko potrebna.

Želimo tedaj postave, ktera naj bi zapovedala, da vsak posestnik mora vse drevje in germoje na svojim zemljišu gosenc čisto otrebiti. Na pašnikih in občinskim zemljišu naj opravlja soseska to dolžnost. Če do določeniga časa kdo to opravilo zanemari, naj da soseska na stroške nemarneža drevje otrebiti; kdor se vdrugič te nečimernosti kriviga storí, naj se ojustro kaznuje.

Take postave so v več nemških deželah, v kterih je sadjoreja na visoki stopnji; take postave so tudi skoz in skoz pravične, ker ni prav, da zavoljeniga lenúha dostikrat cela soseska škodo terpí.

Na to vižo bi vživalo sadno drevje postavno varstvo, in ohranilo bi se jezero in jezero vaganov sadja, ki ga scer gosence požró — kot preobilno desetino.

Kakor bi se pa zapovedalo gosence pokončavati, tako naj bi se pa tudi prepovedalo tiče (zlasti pevke) loviti, ki gosence in metulje pokončujejo in so tedaj pridnimu gospodarju velika pomoč.

Živa potreba je tedaj, da se postava za brambo sadniga drevja vredi tistim postavam, ki se za varstvo polja in senožet željno pričakujejo.

Odbor je sklenil, kmetijsko družbo naprositi, da se oberne v ti zadevi na deželno poglavarstvo, ktero naj pripomore, da bi se prepoved zavolj tičev od leta 1839 zopet ponovila, zapoved otrebovanja gosenc pa kot deželna postava vpeljala.

Kaj je boljši?

Pogovor kalifa *) Harum al Rašida in njegovega vezira **) Muzafra.

(Iz »Šolskega prijatla«).

»Čmu napravljáš šole in druge ustanove, u kterih se mladi ljudjé izobražujejo? in čmu si prizadevaš, svoje ljudstvo omikati in osvetiti?« je prašal vezir Muzafra kalifa Harum al Rašida. »Alj ne veš, da te omikano in osvetljeno ljudstvo lahko pregleda?«

»Dobro vem« — odgovorí kalif — »omikano ljudstvo bode u stanu samo presoditi in ceniti, da so moje postave pravične, in da jaz ž njim dobro in pošteno mislim«.

»Alj ti bode pa tudi rajše davke plačevalo?«

»To se vé; zakaj omikano ljudstvo bode tudi u stanu u vsih rečéh napredovati, srečno živeti

*) Kalif izvira od arabske besede chalífa, to je: nasledovati alj nastopovati; kalif je tedaj »naslednik alj nastopnik (Muhamedov)«. Tako se imenujejo turški cesarji alj sultani.

**) Vezir je od arabske besede vasara, to je: nesti; potem je vezir toliko, kakor nosič, podpora, minister turškega cesarja. Velkivezir je najvišji državni minister.

in tudi obogateti; zraven tega bode tudi spoznalo, da jaz od njega več ne tirjam, razun kar je neobhodno potrebno«.

»Alj se bode za te serčnejšje vojskovalo?«

»Gotovo; zakaj ono bode zapopadlo, da so posamezne družine le tedaj srečne in bogate, ako je cela dežela srečna in bogata, — modri in previdni vojvodi bodo moje ljudstvo vodili, in ljudstvo se bode moško bojevalo za svojo domovino in svojega kalifa«.

»Pa, alj ne bodo se tisti modrijani v vladne reči mešali? Alj ne bodo ti, ako vlada kam zablodi, to pred svetom odkrivali, raznašali in te topili?«

»Le naj gledajo in pazijo, in ako kaj nepravega najdejo, naj le to tudi meni naznanijo; jaz bodem po tem previdnejši, modrejši in tudi boljši«.

»Tako! bodeš ti tistim širokoustnim godernjačem in modrijanom dopustil, vse, kar se prigodí, očitno in voljno preresetovati?«

»Ako bi tega ne dovolil, kako bi zamogli nas u neznanih rečéh podučevati?«

»Alj pa ne more tudi najmodrejši človek se motiti in laž in krivico za resnico in pravico imeti?«

»Res je, — zamore ti alj uni se motiti in zabresti, pa drugi bodo spet to spoznali in pretresli in potem reč spet zravnali, in tako ne bode pravična reč nikolj škode terpela«.

»Najsvitlejši gospod in kalifa! — odgovorí minister — »premisli dobro, kaj s tem pričneš, da tvoje ljudstvo, kakor hitro se bolj izobraži, bo jelo obnašanje tvojih vernih in zvestih služabnikov pretresovati in černiti, in zaupanje, s kterim se ti na nje zanašaš, podrivati; takoljudstvo še celò mene ne bode pri pokoju pustilo«.

»Zastopim, zastopim«, reče kalif, se zavertí in gré pri durih.

O pratikarskim številstvu.

Vredništvo »Novíc« je prejelo od neznanih rok pod čerkama J. Š. sledeči dopis:

»V 12. listu letošnjih »Novíc« se je na zadnji strani v »popravek« menda neka pomota zamešala. Jez sim čakal in čakal, da bi se kdo oglasil, pa ne vém: alj je vsak tako malo porajtal, kar je bral, alj marsikdo, kakor jez, še na druge čakal. Ker mora vsaka pomota popravljena biti, in da bi nam ptujci ne oponašali, da mi rajtati ne znamo, prosim, dami ne bote za zlo vzeli, če Vas na to opomnim. Ne da bi se leto 1900 s številko 4 brez ostanjka deliti ne dalo, leto 1908 prestopno ne bo, ampak jez mislim, da se za vsako prestopno leto nekaj sekund preveč vzame, in te nam v 100 letih en dan odnesó«.

Ker mora vredništvo naravnost reči, da v pratikarskih rečéh ni tako izurjeno, da bi se prederznilo v pravdo spušati, in ker je po večletnih skušnjah prepričano, da tisti mož, ki je imenovani »popravek« spisal, se bo vedil sam nar bolje zagovarjati, smomu v ta namen izročili prejeti »popravek popravka«. On nam je na to podal sledeče »razjasnjenje dozdevane pomote«, ktero, akoravno precej obsirno bi vunder utegnulo mnogim bravcam zavolj sploh mikavnega zapopadka všeč biti, gospodu J. Š. pa je dokaz, da se je po njegovi volji njegov »popravek« temeljito prevdaril in pretresel. Tole je razjasnivni odgovor gosp. B—ka.

»Motiti se, je človeško, ker pod solncam ni nič popolnoma, zato je tudi meni jako drago, če me kdo podučí, ali podučenje mora dobro utemeljeno biti,

in rad se potem vdam. Ali v ti reči se neznanim g. J. Š. ne morem vdati, marveč moram naravnost reči, da ne jez, ampak on se moti, in da je njegov strah pred ptujim oponašanjem, da rajtati ne znamo, votel strah. Skusil bom to dokazati:

Da se letna številka 1900 s številko 4 brez ostanjka deliti da in da številka 475 po tem na dan pride, to že vsak šolarčik družiga razreda vé; da se pa vender spet brez ostanjka deliti ne da, tega ne vé vsak, in to je mende g. dopisnika spodbodlo se oglasiti.

Koledarsko računstvo je takole:

Do leta 1582 so kristiani brez razločka koledarje ali pratiko po starim računu imeli, ki ga je rimski cesar Julian, preučeni mož, že 47 let pred Kristusovim rojstvom, takratne napake in pomanjkljivosti v razdelitvi letniga časa spoznavši, v vsih njemu podložnih deželah upeljal, in da bi spet letni časi s tekam sonca v enakost prišli, je zapovedal, da se o tistim letu med listopadam in grudnam 2 mesca brez imena s 33 in 34 dnevi vmes deneta, da spet koledarsko leto s sončnim v pravi red pride. Tudi je zapovedal, da 3 leta zaporedama naj bojo navadne leta s 365 dni, v 4. letu naj se pa med 23. in 24. svečana en dan vversti in se leto s 366 dni in prestopno imenuje. — Ker pa nič popolnoma pod soncam ni, se je ta učeni mož tudi zmotil, in je vsake 4 leta 44 minut in 48 trenutkov preveč k letu pridjal, in tako se je prigodilo, da je do leta 1581 že skoraj 10 dni proti sončnim letu preveč v koledarju bilo, in da bi se bilo sčasoma tudi pripetilo, da bi bili po tem načinu mi pomladansko dnevno in nočno enakost, namest po sončnim računu 21. sušca, že o svečanu ali pro-sencu, ali clo v več tisuč letih o grudnu imeli.

Po tem računu, kteriga se še zdaj Rusi in Greki sploh terdo deržé, so v sedanjim času ti narodi že za 12 dni v časnim računu proti drugim kristianam zaostali.

To pomoto odverniti, je papež Gregor XIII. v letu 1581 ukazal, da se ima koledar za leto 1582 popraviti, in se ima v tem letu med 4. in 15. kozoperskam 10 dni zbrisati, da bo spet koledarsko leto s sončnim hodam v enakost prišlo. — Julianov račun je pa ta učeni papež s pravilam Kopernika, perviga zvezdoslovca in začetnika gotove pravila, da se zemlja okolj sonca suče, združil in ukazal, da naj vsako četerto leto prestopno bo, zadnje leta tristoletja pa navadne, in zadnje leto četertiga stoletja prestopno leto. Ker je pa sončno leto 5 ur, 48 minut in 48 trenutkov daljši od koledarskiga leta, in ker se te ure, minute in trenutki v 100 letih na 24 dni. 5 ur in 20 minut narasejo, v 400 letih pa 96 dni 21 ur in 20 minut znesó, po Gregorjevem računu se pa v 400 letih 97 dni vmes dene, in se tedaj 2 uri in 40 min. preveč priloži, in ta majhni razloček se še le v 3600 letih na en cel dan (24 ur) narase, je Gregor še dalje zapovedal, naj se po preteku 3600 let spet en dan iz koledarja izpusti in koledarsko leto bo s sončnim hodam vedno enako ostalo.

Po tem računu tedaj ne znesejo ostale ure, minute in trenutki vsacih 100 let celiga dneva, kakor g. dopisnik J. Š. misli, ker se v enim stoletju le 24 dni in po preteku 4. stoletja 25 dni vmes dene, in potem se še le precej s sončnim računam v enakost pride. — Ali te male pomote mu ne hočem očitati, in le od njegove veči pomote, da se letna številka 1900 s številko 4 brez ostanjka deliti ne da, hočem še nekaj povedati.

Že omenjeni visoko učeni možje so svojim naslednikom koledarski račun zapustili (kteriga sta se tudi pozneje Gallilei in Newton poslužila) in si po njih nara-

vo- in zvezdoslovje na veke neumerjoče zaslužke pridobili, ker njih pravila pri koledarskim računu so pozneje od vsih učenih mož poterjene bile in so tako enojne, da se v preteklim stoletji sloveči jezuit pater Knauer, ki je 100letno pratiko spisal, ni zadosti o njih istini prečuditi zamogel. In kdor le nekoliko računiti zna, hitro zapopade, kako se po teh pravilih računni.

Na priliko: če kdo zvediti hoče: ali je leto 1852 prestopno ali navadno, nej zadnji dve letni številki (52) s 4 deli, in najdel bo, da mu nič ne ostane, da je tedaj prestopno; — pri letni št. 1853 (53) pa s 4 deljeni že 1 ostane in tedaj ni prestopno itd. do leta 1856, ki bo spet prestopno, ker številka 56 s 4 deljena nič ostanjka ne zapusti, in tako se računni celo stoletje. Drugači je pa pri letnih številkah začetniga stoletja; tu se prvi dve številki s 4 delite, ker ničli (00) se ne daste deliti, na priliko: (pazite dobro zdaj g. J. Š.!) številka 1900 ali prav za prav 19 s 4 deljena da ostanjk 3, tedaj bo leto 1900 navadno leto, in po prestopnim letu 1896 bo še le v 8 letih, to je, v letu 1904 prestopno leto.

To so pravila poterjene v letu 1581 od papeža Gregorja XIII., da vse začetne leta stoletja naj bojo navadne leta, če se prvi 2 številki leta s št. 4 brez ostanjka deliti ne daste; — če se pa brez ostanjka delite, so prestopne, in tedaj je bilo leto 1600 (16 s 4 deljeno ostanjka ne da) prestopno leto; — 1700—1800—1900 bojo navadne leta, ker 17—18—19 se s 4 brez ostanjka ne dajo deliti, in začetno leto 2000 bo spet prestopno leto.

Leto 1908 bo pa gotovo prestopno leto; le svečan ne bo 5 nedelj imel, kar bi po sončnim krogu po preteku 28 let moglo biti, in se bo še le 1920 primerilo, kar je ravno začetno leto stoletja vzrok, da ne bo prestopno, kar sim že v 12. listu „Novic“ v „popravku“ povedal.

Toliko v razjasnenje „popravkoviga popravka“.

Pravoznanske pisma.

3. pismo.

1. Od poprejšne skrivne preiskave se loči sedanje zatožbino ravnanje, v katerim se tiste dogodbe, ktere služijo razsodbi sodnikov v podlago, pretresajo v pravdi, v kateri se pod vodstvom razsodivne sodije nasproti stojeta državni tožnik in pa zatoženec ali njegov zagovornik. Praviloma se vposled te obravnave le takrat po hudodelnih dogodbah sledi in hudodelnik kaznuje, ko je državni pravdnik krivdo (krivico) naznanil.

Preiskavno ravnalo, ki je bilo poprej edino samo veljavno, je pa tisto, v katerem se je razsodba sodije opirala le na dogodbe in dokaze, ktere je en sam vradnik, namreč preiskovavni sodnik, po skrivni preiskavi sodii predložil, ko je tedaj en sam vradnik tožnik in zagovornik, in večkrat tudi sodnik bil, brez da bi bil on po nasvetu državnega tožnika po hudodelnih dogodbah sledil in po njegovih predlogih sodil.

Zatožbino ravnalo, kakor je sedaj veljavno, razpade tedaj v 3 obstojne dele, namreč: v zatožbo, preiskavo in zagovor, ktere, ker so neločljiva trojica sedanje kazenske pravde, hočem ob kratkim razjasniti.

Zgodovina nam kaže, da, kakor je omika ljudstev zmirej više postopala in so se vladivne (politiške) razmere bolj razvijale, se ni mogel pričetek kazenske pravde več golimu primerleju, ali pa volji enegasamega človeka ali zatožbi razžaljenega ali poškodovanega prepustiti, ki se je pritožil ali pa ne, kakor se mu je ravno zdelo, — ampak občinski prid in občinska pravica je začela terjati, da se dopernešena krivica na vsako vižo preiše in krivični tudi kaznuje.